

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЪР

ЗА П О В Е Д

№ РД 09 - 447/16.03.2009 г.

На основание чл. 36, ал. 2 от Закона за професионалното образование и обучение, във връзка с чл. 42, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване, при спазване изискванията на чл. 66, ал. 1 и ал. 2 от Административнопроцесуалния кодекс и във връзка с организирането и провеждането на държавните изпити за придобиване степен на професионална квалификация за професията

У Т В Ъ Р Ж Д А В А М

Национална изпитна програма за провеждане на държавни изпити за придобиване на трета степен на професионална квалификация за професия код **812010 Организатор на туристическа агентска дейност**, специалност код **8120102 Селски туризъм** от професионално направление код **812 Пътувания, туризъм и свободно време**, от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Контрол по изпълнението на заповедта възлагам на Кирчо Атанасов – заместник-министър.

ДАНИЕЛ ВЪЛЧЕВ
ЗАМЕСТИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ И
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

**ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СППОО	Наименование
Професионално направление	812	ПЪТУВАНИЯ, ТУРИЗЪМ И СВОБОДНО ВРЕМЕ
Професия	812010	ОРГАНИЗАТОР НА ТУРИСТИЧЕСКА АГЕНТСКА ДЕЙНОСТ
Специалност	8120102	СЕЛСКИ ТУРИЗЪМ

Утвърдена със Заповед № РД 09 - 447/16.03.2009 г.

София, 2009 година

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ИЗПИТНАТА ПРОГРАМА

Националната изпитна програма е предназначена за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по професията **812010 Организатор на туристическа агентска дейност**, специалност **8120102 Селски туризъм**, от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Целта на настоящата изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетентности на обучаваните, изискващи се за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по изучаваната специалност.

Националната изпитна програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО). До утвърждаване на ДОИ по професията и специалността настоящата Национална изпитна програма следва да се прилага само за системата на народната просвета.

Държавните изпити по теория и практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

- 1. За държавния изпит по теория на професията и специалността:**
  - а. Изпитните теми с план-тезиса на учебното съдържание.
  - б. Критерии за оценяване.

- 2. За държавния изпит по практика на професията и специалността:**
  - а. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
  - б. Критерии за оценяване.

- 3. Система за оценяване**

- 4. Препоръчителна литература**

- 5. Приложения:**
  - а. Примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността.
  - б. Примерно индивидуално практическо задание.

III. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Изпитни теми с план-тезис на учебното съдържание
2. Критерии за оценяване

Изпитна тема № 1: **Особености на управлението в туристическата индустрия в сферата на селския туризъм**

План-тезис:

- Търговска фирма - правомощия, юридически фирми, регистриране.
- Основни принципи на мениджмънта в селския туризъм.
- Особенности на управление в хотелиерството при селския туризъм.
- Особенности на управление в ресторантьорството при селския туризъм.
- Технологични функции на ръководството на туристически оператори и агенции.
- Търговски договори.
- Превод на текст, свързан с особеностите на управлението на хотел, предлагащ селски туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Какви методи/средства за мотивиране на персонала, освен основното възнаграждение, използва мениджърът на туристическото предприятие. Обосновете отговора си.

Дидактически материали: Търговски закон, Закон за туризма, съвременни подходи за управление.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 1	Максимален брой точки
1. Изяснява същността на търговската фирма - правомощия и регистриране.	10
2. Познава принципите на мениджмънта.	10
3. Характеризира особеностите на управление в хотелиерството, ресторантьорството и туроператорската дейност.	10
4. Прилага правната уредба при сключване на търговски договори.	10
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 2: **Туристически продукт**

План-тезис:

- Търсене и предлагане - елементи на туристическия пазар.
- Природни и антропогенни ресурси.
- Характеристика и елементи на туристическия продукт на селския туризъм.
- Цени и видове цени в туризма.
- Калкулиране на туристически пакет за селски туризъм.
- Реклама на туристически продукт.
- Превод на текст, свързан с туристическия продукт, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Изгответе програма за организирано туристическо пътуване с обща цена за културно-исторически туризъм в България по избран от Вас маршрут, включващ конкретни антропогенни ресурси.

Дидактически материали: Карта на България, рекламни материали, туристически справочник на България.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 2	Максимален брой точки
1. Анализира връзката между елементите на туристическия пазар - търсене, предлагане, цена.	5
2. Обяснява видовете ресурси и влиянието им при формиране на туристическия продукт.	5
3. Познава специфичните особености и различните видове туристически продукт.	10
4. Изброява видовете цени и факторите на ценообразуване.	5
5. Калкулира туристически пакет.	10
6. Прилага и познава основните принципи на рекламата и рекламните средства.	5
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
8. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 3: Пазарни структури и конкуренция

План-тезис:

- Видове пазарни структури.
- Същност и видове конкуренция. Фактори за конкурентноспособност на селския туризъм.
- Форми на монополни обединения.
- Антимонополно законодателство.
- Превод на текст, свързан с факторите на конкурентноспособност на селския туризъм.

Примерна приложна задача/казус:

Посочете коя пазарна структура е характерна за туристическия бранш.

Опишете в коя сфера на туризма се наблюдават тенденции за монополизирание на пазара и кои са предпоставките за този процес.

Дидактически материали: Закон за защита на конкуренцията, Закон за туризма.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 3	Максимален брой точки
1. Характеризира пазарните структури.	10
2. Познава видовете конкуренция и анализира факторите за конкурентноспособност.	10
3. Познава формите на монополни обединения.	10
4. Познава същността на антимонополното законодателство.	10
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 4: **Инвестиране и финансиране в селския туризъм**

План-тезис:

- Същност и видове инвестиции в селския туризъм.
- Капитал и видове капитал.
- Инвестиционно планиране и вземане на решения при селски туризъм.
- Характеристики на кредита.
- Финансиране и кредитиране в туризма.
- Превод на текст, свързан с финансирането и кредитирането на селския туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Сравнете печалбата при инвестиция А и Б:

	Покупна стойност	Печалба				Рентабилност
		год 1	год 2	год 3	год 4	
Инов. А	300 000	30 000	45 000	60 000	75 000	
Инов. Б	500 000	125 000	180 000	75 000	50 000	

Дидактически материали: Търговски закон, оферти от кредитни институции, различни застрахователни продукти, рекламни материали.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 4	Максимален брой точки
1. Изброява видовете инвестиции и видовете капитали.	5
2. Анализира инвестиционната дейност и методите за вземане на решения при планиране.	10
3. Познава основните характеристики на кредита.	5
4. Анализира възможностите за финансиране и кредитиране в туризма.	10
5. Познава и прилага маркетинговите концепции в туризма.	10
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 5: **Валутен курс и обмен на валута**

План-тезис:

- Валутен курс и котировка на валутите.
- Курс “купува” и курс “продава”.
- Фактори, които определят “цената” на валутите.
- Системи за валутни курсове.
- Възможности за регулиране и прогнозиране на валутните курсове.
- Превод на текст, свързан с обмяна на валута, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Изчислете цената в щатски долари на 10-дневен престой на семейство с две деца в селски хотел при цена на една нощувка пълен пансион 170 лв. за възрастен и 85 лв. за дете.

Дидактически материали: Актуални валутни курсове.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 5	Максимален брой точки
1. Познава валутните курсове и котировки.	5
2. Изяснява особеностите на курс “купува” и курс “продава”.	10
3. Обяснява факторите, определящи “цената“ на валутата.	10
4. Познава системите за валутните курсове.	5
5. Анализира възможностите за регулиране и прогнозиране на валутните курсове.	10
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 6: **Персонал в туризма**

План-тезис:

- Структура на персонала в селския туризъм.
- Общи и специфични изисквания към персонала в селския туризъм.
- Системи за заплащане на труда.
- Функции на мениджъра в селския туризъм.
- Превод на текст, свързан с изискванията към персонала в селския туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Обосновете твърдението си коя би била най-подходящата форма за заплащане на труда за следните категории персонал:

- екскурзовод
- аниматор
- администратор
- камериерка
- сервитьор

Дидактически материали: Кодекс на труда, Закон за туризма.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 6	Максимален брой точки
1. Познава структурата на персонала.	10
2. Изброява изискванията към персонала.	10
3. Обяснява функциите на мениджъра в туризма.	10
4. Анализира системите за заплащане на труда.	10
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 7: Български фолклорни празници и традиции

План-тезис:

- Български календарни празници.
- Български църковни празници.
- Празници на духовната култура.
- Ролята и значението на българските фолклорни празници и традиции за развитието на селския туризъм в България.
- Анализ на проблемите и тенденциите при използването на българския фолклор в туризма.
- Превод на текст, свързан с българските фолклорни празници и традиции, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Разработете проект за празнуване на Гергьовден, свързан с българския фолклор.

Дидактически материали: Календар на националните и църковните празници.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 7	Максимален брой точки
1. Познава българските календарни празници.	5
2. Описва българските църковни празници.	5
3. Познава празниците на духовната култура.	5
4. Анализира ролята и значението на българските фолклорни празници и традиции за развитието на туризма в България.	15
5. Анализира проблемите и тенденциите при използването на българския фолклор в туризма.	10
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 8: Земеделие и животновъдство и приложението им в селския туризъм

План-тезис:

- Видове земеделски култури според ботаническите и биологичните им особености.
- Технологични операции при отглеждането на различни видове земеделски култури.
- Породи селскостопански животни.
- Правила за отглеждане на селскостопанските животни.
- Основни правила за хранене.
- Основни понятия за размножаване и техника за размножаване.
- Превод на текст, свързан с отглеждане на земеделски култури и селскостопански животни, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Посочете какви земеделски култури и/или селскостопански животни бихте отглеждали, ако управлявате хотел, предлагащ селски туризъм. *(Определете регион в България, където да бъде построен хотелът).*

Дидактически материали: Географска карта на България. Списък с отглежданите земеделски култури и селскостопански животни на територията на България.

Текст за превод *(предоставя се от училището).*

Критерии за оценяване на изпитна тема № 8	Максимален брой точки
1. Познава видовете земеделски култури според ботаническите и биологичните им особености.	5
2. Изброява технологичните операции при отглеждането на различни видове земеделски култури.	10
3. Изброява породи селскостопански животни.	5
4. Обяснява правилата за отглеждане на селскостопанските животни.	10
4. Анализира основните правила за хранене.	10
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 9: Приготвяне на традиционни за селския бит храни

План-тезис:

- Характеристика на топлинните процеси, използвани в селския бит за приготвяне на храна.
- Технология на приготвяне на наденици, пастърма, шашлъци, чевермета.
- Технология на приготвяне на гювечи, мусаки.
- Използвани подправки и специфични съдове за приготвяне и оформяне.
- Санитарно-хигиенни изисквания.
- Калкулиране на цената.
- Превод на текст, свързан с традиционни храни от селския бит, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус:

Изгответе калкулация и определете цената на порция мусака.

Дидактически материали: Ценоразпис на хранителни продукти (*предоставя се от училището*).

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 9	Максимален брой точки
1. Обяснява характеристиката, предназначението и видовете топлинни процеси.	5
2. Описва технологията на приготвяне на наденици, пастърми, шашлъци, чевермета.	10
3. Описва технологията на приготвяне на гювечи и мусаки.	10
4. Изяснява приложението на подправките и специфичните съдове.	10
5. Познава качествените показатели.	5
6. Знае санитарно-хигиенните изисквания.	5
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
8. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема №10: Приготвяне на традиционни за селския бит хляб,
млечни продукти и напитки

План-тезис:

- Технология на приготвяне на домашен хляб, погачи и пити.
- Технология на приготвяне на сирене, квасено мляко, сметана и масло.
- Технология на производство на вино и ракия.
- Санитарно-хигиенни изисквания.
- Калкулиране на цената.
- Превод на текст, свързан с технологията на приготвяне на традиционни за селския бит хляб, млечни продукти и напитки, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Съставете меню от традиционни български ястия и напитки за възрастни немски туристи, като се обоснове за избора си.

Дидактически материали:

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 10	Максимален брой точки
1. Познава технологията на приготвяне на домашен хляб, пити и погачи.	5
2. Описва технологията на приготвяне на наденици, пастърми, шашлъци, чевермета.	5
3. Изяснява технологията на приготвяне на сирене, квасено мляко, сметана и масло.	5
4. Познава качествените показатели.	5
5. Познава технологията на приготвяне на вина и ракии.	5
6. Знае санитарно-хигиенните изисквания.	5
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	15
8. Решава приложната задача/казуса.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема №11: **Формиране на туристически пакети за селски туризъм**

План-тезис:

- Съвременни тенденции в развитието на туризма.
- Географско разпределение на международния туризъм.
- Проучване на пазара.
- Контакти и сключване на договори с други предприятия.
- Планиране на бюджета.
- Туристически програми.
- Отчитане, уреждане на рекламации и неустойки.
- Превод на текст, свързан с туристическа програма за селски туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Посочете как се проявява взаимодействието между туризма и икономиката на една страна.

Дидактически материали: Информация от туристически борси, статистически данни за развитието на туризма по региони и страни.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 11	Максимален брой точки
1. Прилага съвременните тенденции в развитието на туризма.	5
2. Описва географското разпределение на международния туризъм.	5
3. Анализира проучвателната дейност на пазара.	5
4. Описва особеностите при сключване на туристически договори.	5
5. Обяснява методите за планиране на бюджета.	5
6. Обяснява принципите за изготвяне на туристически програми.	5
7. Анализира дейността, свързана с отчитането и уреждането на рекламации.	5
8. Прилага специфична терминология на чужд език.	15
9. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 12: **Планиране и организиране на туристическо пътуване с обща цена**

План-тезис:

- Същност на туроператорската дейност.
- Проучване на туристическия пазар (търсене, предлагане, конкуренция).
- Проучване на ресурсите с цел избор на дестинация и вид на пътуването.
- Договаряне с транспортъори и хотелиери.
- Формиране на цена на паушалното пътуване.
- Изготвяне и реклама на програмата на туристическите пакети.
- Превод на текст, свързан с туристическо пътуване, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Направете калкулация на себестойността на организирано туристическо пътуване с обща цена и изчислете общата цена на пътуването при следните данни:

Маршрут – Мелник - Рилски манастир

Времетраене - 2 дни

Наемна цена на 1 км - 1.50 лв.

Вид на транспортното средство – автобус ”Мерцедес”- 50 места, със заетост 80%

Цена на 1 ношувка + закуска - 36 лв., вид стаи - двойна

Други разходи (мед. застраховка, входни такси) - 2.50 лв.

Дидактически материали: Пътна карта на България, туристически каталози, брошури, проспекти, рекламни средства и др.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 12	Максимален брой точки
1. Познава правно-нормативните документи, регламентиращи дейността на туристическите агенции.	5
2. Познава елементите и спецификата на туристическия пазар.	5
3. Обяснява видовете ресурси и влиянието им при формиране на туристическия продукт.	5
4. Определя специфичните особености на хотелиерския продукт.	5
5. Обяснява принципите и методите на ценообразуване и калкулиране.	10
6. Познава и прилага основните принципи на рекламата и рекламните средства.	10
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
8. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 13: Организация на продажбите и провеждане на организирано туристическо пътуване с обща цена

План-тезис:

- Изготвяне на каталог за селски туризъм.
- Реклама - начини на рекламиране и канали за реализация на продукта.
- Технологични етапи на обслужване на клиента и изисквания към обслужващия персонал в селска къща за гости.
- Обслужване на туристите при провеждане на туристическо пътуване в селски регион. Роля на туристическите представителства - функции и задачи.
- Уреждане на рекламациите и отчитане на туристическото пътуване.
- Превод на текст, свързан с провеждане на туристическо пътуване, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Попълнете дадения туристически ваучер, използвайки следните данни:

Къща за гости - „Дядо Либен”

Гости - 18: 10 възрастни + 8 деца

За период от 15.07 до 20.07.2008 г., включващ 5 нощувки

Цена на нощувка + закуска и вечеря - 40 евро

Доп. услуга - трансфер летище Варна - къща за гости - „Дядо Либен”

Дидактически материали: Туристически ваучер, рекламни материали.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 13	Максимален брой точки
1. Познава изискванията за изготвяне на каталога с програмите.	5
2. Познава и прилага основните принципи на рекламата и рекламните средства и начините на дистрибуция на туристическия продукт.	10
3. Дефинира технологичните етапи на обслужване в селска къща за гости.	10
4. Познава нормативно установените реквизити на ваучера като основен разплащателен документ.	5
5. Описва технологията на обслужването при туристическо пътуване.	5
6. Обяснява условията на договора за рекламации и неустойки и начините на разплащане.	5
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
8. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 14: Туристически пътувания с автомобилен транспорт

План-тезис:

- Развитие, роля и значение на автомобилния транспорт за селския туризъм.
- Техничко-икономически особености.
- Показатели за характеристика на пътническия автомобилен транспорт.
- Организиране на туристически пътувания с автомобилен транспорт.
- Проблеми и перспективи на автомобилния транспорт в България.
- Превод на текст, свързан с използването на автомобилен транспорт за селски туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Сравнете предимствата и недостатъците, оказващи влияние върху избора на автомобилен транспорт при туристическо пътуване по маршрут: София - Будапеща – Виена - София.

Дидактически материали: Пътна карта на Европа, рекламни средства.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 14	Максимален брой точки
1. Познава развитието, ролята и значенето на автомобилния транспорт в туризма.	5
2. Изяснява предимствата и недостатъците на автомобилния транспорт.	10
3. Познава показателите, характеризиращи автомобилния транспорт.	5
4. Познава и разработва различните видове туристически пътувания с автомобилен транспорт.	10
5. Анализира проблемите и тенденциите при използване на автомобилния транспорт в туризма.	10
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 15: Туристически пътувания с железопътен транспорт

План-тезис:

- Развитие, роля и значение на железопътния транспорт за селския туризъм.
- Техничко-икономически особености.
- Показатели за характеристика на пътническия железопътен транспорт.
- Организиране на туристически пътувания с железопътен транспорт.
- Проблеми и перспективи на железопътния транспорт в България.
- Превод на текст, свързан с използването на железопътния транспорт за селски туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Анализирайте причините за все по-ниския дял на туристическите пътувания с железопътен транспорт у нас.

Дидактически материали: Туристически каталози, брошури и други рекламни средства, информация на БДЖ за жп карти и намаления.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 15	Максимален брой точки
1. Познава развитието, ролята и значението на железопътния транспорт в туризма.	5
2. Изяснява предимствата и недостатъците на железопътния транспорт.	10
3. Познава показателите, характеризиращи железопътния транспорт.	5
4. Познава и разработва различните видове туристически пътувания с железопътен транспорт.	10
5. Анализира проблемите и тенденциите при използване на железопътния транспорт в туризма.	10
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема №16: Роля на екскурзоводското обслужване за повишаване качеството на туристическия продукт на селския туризъм

План-тезис:

- Предпоставки за възникване и развитие на екскурзоводската услуга.
- Видове екскурзии.
- Видове екскурзоводски услуги.
- Функции на екскурзовода.
- Изисквания за професионална пригодност.
- Превод на текст, свързан с екскурзоводски услуги в селския туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Сравнете спецификата на обслужване (какви знания са необходими на екскурзовода) при група туристи от немски и група от френски произход.

Дидактически материали: Закон за туризма.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 16	Максимален брой точки
1. Познава историята и съвременните тенденции в развитието на селския туризъм.	5
2. Познава класификацията на видовете екскурзии.	5
3. Обяснява основните задължения при отделните видове услуги.	10
4. Обобщава задълженията на екскурзовода.	10
5. Пояснява изискванията към професионалните и личностните качества на екскурзовода.	10
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 17: Предварителна подготовка и провеждане на екскурзия за туристи практикуващи селски туризъм

План-тезис:

- Методично-тематичен план на екскурзията.
- Съдържание на екскурзоводската беседа.
- Специфични техники при изнасяне на екскурзоводската беседа.
- Анимация в екскурзиите.
- Превод на текст, свързан с провеждане на екскурзия, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Съставете методичен план за провеждане на панорамна обиколка на Вашето населено място.

Дидактически материали: Карта на населеното място/региона, рекламни материали за туристическите обекти.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 17	Максимален брой точки
1. Обяснява съдържанието на методично-тематичния план на екскурзията.	10
2. Познава структурата на екскурзоводската беседа.	10
3. Описва подходящата форма на анимация в екскурзията.	10
4. Познава конкретните техники на изнасяне на екскурзоводска беседа.	10
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 18 **Видове анимация в селския туризъм**

План-тезис:

- Културно-познавателна анимация.
- Творческо-имитационна анимация.
- Приключенско-забавна анимация.
- Спортно-развлекателна анимация.
- Социализираща анимация.
- Превод на текст, свързан с анимацията в селския туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Изгответе седмична анимационна програма за селска къща, като включите в нея прояви от различните видове анимация.

Дидактически материали: Списък с участници, разполагаеми ресурси и материали, описание на МТБ, рекламни средства.

Текст за превод (*предоставя се от училището*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 18	Максимален брой точки
1. Познава същността и значението на основните видове анимация.	10
2. Анализира предпоставките за възникване на потребности у съвременния човек от туристическа анимация.	10
3. Познава методите за анализ на потребителското търсене, необходимост при избор на анимационни програми.	10
4. Дефинира изискванията към личността и професионалните качества на аниматора при различните видове анимация.	10
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Комисията за оценяване на изпита по теория на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция, определя за всеки критерий конкретни показатели, чрез които да се диференцира конкретният брой присъдени точки.

IV. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.

Чрез държавния изпит по практика на професията и специалността се проверяват и оценяват професионалните умения и компетентности на обучаваните, отговарящи на трета степен на професионалната квалификация.

Изпитът по практика на професията и специалността се състои в изпълнение на индивидуално практическо задание.

Индивидуалното изпитно задание съдържа пълното наименование на училището/обучаващата институция, празни редове за попълване имената на обучавания, квалификационната форма, началната дата и началния час на изпита, краен срок на изпита - дата и час, темата на индивидуалното практическо задание и изискванията към крайния резултат от изпълнението на заданието. По решение на комисията могат да се дадат допълнителни указания, които да подпомогнат обучавания при изпълнение на индивидуалното практическо задание.

Индивидуалните практически задания се изготвят от комисията за провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността в училището/обучаващата институция. Броят на изготвените задания трябва да бъде поне с един повече от броя на явяващите се в деня на изпита. Всеки обучаван изтегля индивидуалното си практическо задание, в което веднага саморъчно написва трите си имена.

2. Критерии за оценяване.

За всяко индивидуално практическо задание комисията за провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция, разработва показатели по критериите, определени в таблицата.

№	КРИТЕРИИ	ПОКАЗАТЕЛИ	Макси мален брой точки	Те жест
1.	Спазване на правилата за здравословни и безопасни условия на труд и опазване на околната среда. Забележка: Този критерий няма количествено изражение, а качествено. Ако обучаваният по време на изпита създава опасна ситуация, застрашаваща собствения му живот или живота на други лица, изпитът се прекратява и на обучавания се поставя оценка слаб (2) .	1.1. Преценява професионалния и здравния риск. 1.2. Извършва самостоятелна преценка на риска на работното място. 1.3. Може да извършва първична долекарска помощ.		да/не
2.	Ефективно организиране дейността на работното място.	2.1. Изисква и познава необходимите документи и средства за изпълнение на заданието. 2.2. Организира работното си място и спомага за изпълнението на задачите. 2.3. Спазва стандарти за външен вид и лична хигиена.	3 3 4	10

3.	Професионални знания и умения.	3.1. Познава технологията на настаняване и обслужване в селската къща за гости.	3	30
		3.2. Познава технологичните особености на посредническата дейност в селския туризъм.	3	
		3.3. Познава технологията на транспортното обслужване.	3	
		3.4. Познава технологията и организацията на екскурзоводското обслужване, свързано със селския туризъм.	3	
		3.5. Събира, обработва и ползва необходимата му информация от всякакви източници на информация и съобщение: електронни справочници, електронна поща, справки, регистри и др.	3	
		3.6. Умее да работи с приложен софтуерен продукт в туризма.	3	
		3.7. Прави оценка на конкретната работна ситуация и на извършената работа.	3	
		3.8. Познава условията и факторите, влияещи върху възможностите за развитие на селския туризъм в дадената дестинация.	3	
		3.9. Познава особеностите на маркетинговите проучвания и рекламата в сферата на селския туризъм.	3	
		3.10. Познава и прилага особеностите на анимацията, свързани с обслужването на организирани групи туристи и индивидуални туристи при селски туризъм.	3	
4.	Чуждоезикови знания и умения.	4.1. Осъществява по професионален начин вербални комуникации на чужд език.	10	20
		4.2. Справя се с документи на чужд език – договори, резервации, руминг лист на чуждестранни туристи, служебни писма и финансови документи.	10	
Общ брой точки			60	

Посочва се максималният брой точки, които се поставят при пълно, вярно и точно изпълнение на показателя.

V. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки за всяка изпитна тема или за всяко изпитно задание е 60. Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор.

Преминаването от точки в цифрова оценка съгласно чл. 7, ал. 4 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване се извършва по следната формула:

Цифрова оценка = общият брой точки от всички критерии : 10

Получената цифрова оценка се изчислява с точност до 0,01.

Оценяването на писмените работи от държавния изпит по теория е в съответствие с чл. 46 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване.

Изпълнението на практическото задание от държавния изпит по практика се оценява в съответствие с чл. 48 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата за оценяване.

VI. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Атанасова, Е. и кол. Икономика и организация на туризма. Варна, 1997.
2. Данев, Г. и кол. Наръчник на екскурзовода /1 - 4 част/, С., Мед. и физк., София, 2001.
3. Доганов, Д. Маркетинг в туризма, Princers, 1994.
4. Кръстева, В. и кол. Туристическа анимация. Бургас, Асен Златарев, 2006.
5. Начева, Ер. Счетоводство на туристическото предприятие. Форком, 2002.
6. Нешков, М. и др. Въведение в туризма. В., ИУ, 2001.
7. Нешков, М. Икономика на туристическата фирма. С., НБУ ФДО, 1994.
8. Нешков, М. Технология и организация на туристическата дейност. С., НБУ ФДО, 1995.
9. Нешков, М. Туристическа, агентска и транспортна дейност. В., ИУ, 2000.
10. Райън, Крис. Възстановителен туризъм. С., Отворено общество, 1996.
11. Ракаджийска, Св. Маркетинг в туризма. В., ИУ, 1994.
12. Ракаджийска, Св. Туристически пазари, реклама и пбблик рилейшънс. В., Андина, 1998.
13. Ракаджийска, Св. Туристически пазар и реклама. В., Галактика, 1991.
14. Росър, Рийвз. Реализмът в рекламата. С., Булгарреклама, 1987.
15. Социална психология. Христоматия С., Дилок, 2001.
16. Тончев, Цв. География на туризма. София, 2001.
17. Христов, С. Основи на управлението. Варна, 1997.
18. Христова, Т. Социална психология в туризма. В., ВИНС, 1979.
19. Христова, Т. Управление на човешките ресурси. В., Принцепс, 1997.
20. Христова, Т., Христов С. Организационно поведение. Варна, 1999.
21. Белина-Маринкова, Димитрова, В. Календарни празници и обичаи на българите. София, Енциклопедия, 2003.
22. Ганева, Н. Маринова Сн. Традиции, обичаи, обреди, празници – библиография, НТС Ст. Загора, 1993.
23. Стамов, С. и др. Технология на кулинарните изделия I и II част. С., Матком, 2002.

VII. АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

1. Катя Йозова - ПГТ „Алеко Константинов” - гр. Плевен
2. Ася Гарибова - ПГТ „Алеко Константинов” - гр. Плевен
3. Малинка Маринова - ПГТ „Алеко Константинов” - гр. Плевен

VIII. ПРИЛОЖЕНИЯ

а) Примерен изпитен билет

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

по професията код 812010 Организатор на туристическа агентска дейност

специалността код 8120102 Селски туризъм

Изпитен билет № 18

Изпитна тема: Видове анимация в селския туризъм

(изписва се точното наименование на темата)

План-тезис:

- Културно-познавателна анимация.
- Творческо-имитационна анимация.
- Приключенско-забавна анимация.
- Спортно-развлекателна анимация.
- Социализираща анимация.
- Превод на текст, свързан с анимацията в селския туризъм, от български език на един от изучаваните чужди езици.

Приложна задача:

Изгответе седмична анимационна програма за селска къща, като включите в нея прояви от различните видове анимация.

Дидактически материали: Списък с участници, разполагаеми ресурси и материали, описание на МТБ, рекламни средства, текст за превод.

Председател на изпитната комисия:.....
(име, фамилия) (подпис)

Директор/Ръководител на обучаващата институция:.....
(име, фамилия) (подпис)

(печат на училището/обучаващата институция)

б) Примерно индивидуално практическо задание

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

**ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА ЗА
ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

по професията код 812010 Организатор на туристическа агентска дейност

специалността код 8120102 Селски туризъм

Индивидуално практическо задание № 1

На ученика/обучавания.....

(трите имена на ученика/обучавания)

от.....клас/курс,

начална дата на изпита:..... начален час:.....

крайна дата на изпита:..... час на приключване на изпита:.....

1. Да се организира анимационна програма, свързана с местен фолклорен празник
(вписва се темата на изпитното задание)

2. Указания (инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание:

- проучване на местните фолклорни празници;
- проучване на потребителското търсене;
- проучване на предлагането;
- изготвяне на програма;
- калкулиране;
- избор на рекламните средства.

УЧЕНИК/ОБУЧАВАН:.....

(име, фамилия)

(подпис)

Председател на изпитната комисия:.....

(име, фамилия)

(подпис)

Директор/ Ръководител на обучаващата институция:.....

(име, фамилия)

(подпис)

(печат на училището/обучаващата институция)

ПРИМЕРНИ ИНДИВИДУАЛНИ ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАНИЯ:

ИНДИВИДУАЛНО ПРАКТИЧЕСКО ЗАДАНИЕ № 1

1. Да се организира анимационна програма по избор, свързана с местен фолклорен празник, участие в сезонна земеделска дейност или грижи за животните във фермата.
2. Указания (инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание:
  - проучване на местните фолклорни празници;
  - проучване на потребителското търсене;
  - проучване на предлагането;
  - изготвяне на програма;
  - калкулиране;
  - избор на рекламните средства.

№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ	Максимален брой точки
1.	Може да избере мястото за организиране, времето и продължителността на мероприятиято.	4
2.	Правилно определи участниците.	6
3.	Може да проучи търсенето – желанията и предпочитанията на различните категории туристи – по възраст, националност, професионален състав и продължителност на престоя.	9
4.	Прави проучване на предлагането.	9
5.	Може да състави програма.	10
6.	Не е допуснал технически грешки при калкулиране.	9
7.	Правилно да подбере рекламните средства.	9
8.	Знае и спазва правилата за безопасни условия на труд на работното място.	4
	Общ брой точки	60

ИНДИВИДУАЛНО ПРАКТИЧЕСКО ЗАДАНИЕ № 2

1. Да се организира битова вечеря, включваща традиционни за региона ястия и напитки, с участие на гостите в селската къща.
2. Указания (инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание:
  - проучване на местните традиционни рецепти за ястия и напитки;
  - изготвяне на менюто и калкулиране на разходите;
  - избор на рекламните средства и техника за презентирането им;
  - изработване на рекламни материали;
  - разработване на план за работа с активното включване на гостите.

№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ	Максимален брой точки
1	Познава изискванията за организиране на мероприятия.	12
2	Може да рекламира и презентира мероприятиято.	12
3	Изготвя план за работа.	16
4	Да познава и спазва изискванията при приготвянето на ястията и напитките.	16
5	Да познава и спазва условията за безопасна работа.	4
	Общ брой точки	60

ИНДИВИДУАЛНО ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАНИЕ № 3

1. Да се изготви тематично-методическа разработка на екскурзия по маршрут, характерен за Вашия регион.
2. Указания (инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание:
  - изготвяне на тематично-методически план на екскурзията с посочени основна тема и подтеми;
  - посочване целта, вида, времетраенето на екскурзията и състава, националността и броя на туристите;
  - справка за основните обекти по маршрута;
  - екскурзоводска беседа за специфични за региона билки, гъби или др.

№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ	Максимален брой точки
1.	Избира основната тема и подтемите според маршрута и състава на групата.	11
2.	Определя целта на екскурзията, вида, времетраенето на екскурзията, състава, националността и броя на туристите.	6
3.	Познава добре маршрута, обектите и правилно поднася информацията за тях, внася елементи на реклама за развитието на България като туристическа дестинация.	11
4.	Спазва изискванията при поднасяне на екскурзоводска беседа.	16
5.	Показва нужното внимание и отношение към туристите (за чуждестранните туристи и владее на чужди езици).	6
6.	Познава и умее да подбира подходящия вид анимация съобразно състава, националността и желанието на групата.	6
7.	Познава правилата за безопасност на труда.	4
	Общ брой точки	60

ИНДИВИДУАЛНО ПРАКТИЧЕСКО ЗАДАНИЕ № 4

1. Да се организира дегустация.
2. Указания (инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание: по избор на ученика да се организира дегустация на вина, плодове, квасени млека, месни деликатеси за групи и за индивидуални туристи.

№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ	Максимален брой точки
1.	Може да избере мястото за организиране, времето и продължителността на мероприятиято.	11
2.	Определя участниците.	11
3.	Може да проучи търсенето – желанията и предпочитанията на различните категории туристи – по възраст, националност, професионален състав и продължителност на престоя.	12
4.	Прави проучване на предлагането – асортимент, качество, уникални характеристики на продуктите за дегустация.	12
5.	Знае как, в какъв срок да направи заявка и нейното съдържание.	10
6.	Познава и спазва условията за безопасна работа.	4
	Общ брой точки	60